

УДК 351:346.5

НЕЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Кадала Віталій Віталійович,
канд. юрид. наук,
т.в.о. завідувача кафедри
цивільного та господарського права,
Донецький юридичний інститут МВС України

Хайлова Тетяна Володимирівна,
канд. держ. упр., доцент,
доцент кафедри
цивільного та господарського права,
Донецький юридичний інститут МВС України

У статті проаналізовано державне управління економічною безпекою підприємництва. Відповідно до ч.1 ст. 17 Конституції України забезпечення економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Встановлено, що наявне управління є неефективним та потребує свого удосконалення. Серед причин такої неефективності слід виділити непослідовність і безсистемність у здійсненні економічних реформ, відсутність власної моделі перебудови національної економіки та її ідеологічного обґрунтування; корумпованість чиновників та низька компетентність управлінського апарату; нездатність державного управління вивести країну з економічної кризи; низький рівень кваліфікації осіб, які приймають рішення у сфері державних повноважень, та високий ступінь впливу лобістських угруповань на прийняття державних рішень; недосконалість державної та регіональної політики щодо забезпечення національної економічної безпеки тощо.

Така неефективність призвела до слабкості держави в цілому, що спричинило агресію з боку сусідньої країни. Це призвело до втрати значної кількості територій та які на цей час не контролюються українською владою, а отже, на цих територіях Україна не може забезпечувати безпеку не тільки підприємництва, а і власних громадян.

При сформованій неефективній системі державного управління економічною безпекою підприємництва запорукою виживання суб'єктів господарювання є самостійне забезпечення власної економічної безпеки. Таке забезпечення можливе шляхом залучення сторонніх організацій (спеціальних суб'єктів господарювання, що надають послуги з організації та здійснення заходів, спрямованих на забезпечення економічної безпеки підприємств та організацій), так і безпосередньо власними силами суб'єктів господарювання шляхом створення відповідних підрозділів у своїй структурі. Це потребує формування відповідної нормативно-правової бази в цій галузі, адже в Україні дотепер нормативно не закріплено шляхів самозабезпечення суб'єктами господарювання своєї економічної безпеки.

Ключові слова : державне управління; неефективність; економічна безпека; підприємництво; законодавство.

Kadala V. V., Hailova T. V. The Inefficiency of government management of economic security of entrepreneurship. The article analyzes the state management of economic security of entrepreneurship. According to part 1 article 17 of the Constitution of Ukraine to provide economic and informational security are the most important functions of the state, matter of all Ukrainian people. It is established that the existing management is ineffective and requires improvement. Among the reasons for this ineffectiveness, it is necessary to highlight the inconsistency and lack of system in the implementation of economic reforms, the absence of its own model of restructuring the national economy and its ideological underpinnings; the corrupt officials and low competence of management; the inability of state management to bring the country out of the economic crisis; low level of qualification of decision makers in the field of state powers and a high degree of influence of lobby groups on government decision-making; imperfect state and regional policies to ensure national economic security, and the like.

This failure led to the weakness of the state as a whole, which led to aggression from neighboring country. This has led to the loss of a significant number of territories currently not controlled by Ukrainian authorities, and therefore, in these territories, Ukraine cannot ensure the safety of not only entrepreneurship, but also its own citizens.

With the current inefficient system of public management of economic security of entrepreneurship is a key to survival of business entities is an independent promoting their economic security. Such collateral is possible through outsourcing (special entities that provide services for the organization and implementation of measures aimed at ensuring economic security of enterprises and organizations) and directly own the entities through the creation of relevant units in the structure. This requires the formation of an appropriate regulatory framework in this area, because in Ukraine is still not fixed normative ways of self-sufficiency of subjects of managing its economic security.

Keywords : governance; inefficiency; economic security; entrepreneurship; legislation.

Відповідно до ч. 1 ст. 17 Основного Закону забезпечення економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Потреба у зміцненні економічної безпеки підприємництва (зокрема, як чинника економічної безпеки держави) актуалізується в умовах ринкової системи господарювання, оскільки входить до переліку життєво необхідних елементів ефективного функціонування соціальної та економічної системи суспільства, механізму управління нею, забезпечення її захисту та розвитку. Це, в свою чергу, визначає засади взаємної відповідальності бізнесу та органів державного управління за порушення принципів створення безпечного економічного середовища.

Питанням державного управління економічною безпекою підприємництва з боку науковців увага почала приділятися ще з моменту отримання Україною незалежності та зберігає свою актуальність і на сьогодні, що знаходить своє відображення у відповідних дослідженнях. Серед таких робіт слід виділити праці Г. Пастернак-Таранушенка, В. Т. Шлемка, І. Ф. Бінька, В. І. Мунтіяна, Д. М. Стеценка, Г. В. Козаченка, О. М. Бандурки, О. Е. Користіна, А. І. Сухорукова та ін. [1–8]. Діяльність держави в цій сфері виявлялась у прийнятті відповідних нормативних актів, тобто шляхом формування

певної державної економічної політики, яка як відзначає Г. Л. Знаменський повинна формувати стратегію та тактику соціально-економічного розвитку, реалізацію державних програм модернізації господарства, стимулювати інвестиційно-інноваційні напрями діяльності та ін. [9, с. 40]. Проте, на практиці державне управління економічною безпекою виявляє свою неефективність протягом майже всіх часів незалежності, а це, в свою чергу підтверджує актуальність вибору теми статті.

Метою статті є дослідження чинників неефективності державного управління економічною безпекою підприємництва та формування пропозицій щодо підвищення такої ефективності.

Актуальність проблеми забезпечення економічної безпеки підприємництва в Україні набуває також особливої гостроти внаслідок існування таких причин: недостатньо керованих з боку держави процесів формування сектора малого бізнесу та ділової активності населення загалом у період ринкової трансформації економіки і суспільного життя; недосконалого конкурентного середовища, бюрократичних та обтяжливих процедур державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності; проявів концентрації (монополізації) товарних ринків та механізму доступу до обмежених

господарських ресурсів і прав діяльності; існування штучних бар'єрів у започаткуванні/здійсненні роботи підприємств, корупції у відносинах «бізнес-влада»; надмірного рівня криміналізації і тінізації економіки; недостатнього рівня соціальної відповідальності бізнесу тощо.

Сучасність вимагає формування принципово нового перспективного механізму управління економічною безпекою підприємництва, без якого економіка може повернутися до хаосу та некерованості початку 1990-х років [10, с. 8-10].

В умовах нестабільних «правил гри» та певної нелегітимності прав власності, особливо набутих під час приватизації, вітчизняні суб'єкти підприємницької діяльності не зацікавлені здійснювати довгострокові капіталовкладення (в інноваційній сфері та у низькорентабельних і капіталомістких галузях економіки) і забезпечувати тим самим структурну перебудову економіки, формувати ресурсну базу економічного розвитку для наступних поколінь. Наслідком цього є порушення структури розподілу.

Перешкоди створенню економічно сприятливих умов для розвитку і зміцнення економічної безпеки підприємництва в Україні необхідно визнати системними через відсутність достатньої уваги з боку як центральних, так і регіональних органів державного управління до питань економічної безпеки бізнесу; недосконалість законодавства та державної регуляторної політики. Останнє створює загрозу функціонуванню і подальшому розвитку підприємництва.

Економічна безпека підприємництва відіграє визначальну роль у зміцненні безпеки національної економіки і є передумовою її стабільного розвитку.

Підприємницька діяльність характеризується такими ознаками: обов'язково ринкова діяльність; процес, спрямований на систематичне отримання прибутку; обов'язково законна діяльність. Окрім того, О. Я. Маліновська та Р. І. Тринько характеризують підприємництво як економічний ресурс підприємця з чотирма взаємопов'язаними функціями: поєднання ресурсів землі, капіталу і праці в єдиний процес виробництва товарів і послуг; самостійне ухвалення рішень у процесі підприємницької діяльності; новаторська функція та ризиковий характер діяльності [11, с. 11-12].

До правових ризиків економічної безпеки підприємництва доцільно віднести недоліки у законодавстві та системі його реалізації, помилки через неналежний рівень кваліфікації працівників

юридичної служби підприємств та планування юридичного забезпечення їх діяльності; неефективне відстоювання інтересів підприємств у разі виникнення конфліктних ситуацій.

Внаслідок надання органами державного управління окремим суб'єктам господарської діяльності матеріально-правових преференцій спотворюється механізм функціонування здорового конкурентного середовища.

В управлінні економікою особливу роль відіграє економічна інформація, що характеризує макроекономічні процеси, рух праці, товарів, послуг, капіталу, а також стан і тенденції ринку, виробництва і споживання.

Негативними наслідками перерозподілу власності через процедуру банкрутства або створення фіктивних підприємств стає розосередження власності, зниження рівня корпоративного контролю за державним та суспільним майном через перепродаж «спорідненим» структурам. Такі процедури часто використовуються для усунення конкурентів, ухилення від сплати податків чи боргових зобов'язань. Все це також посилює монополізацію суспільно-політичного та економічного життя.

Корупція часто призводить до криміналізації суспільства і економіки, що в подальшому створює передумови інституційного закріплення структур, які за допомогою корупційно-злочинних технологій замінюють органи державного управління в постачанні визначених послуг, або певним чином впливають на якісний зміст відповідних державних екстерналій.

Варто також зазначити, що поява тіньового сектора ринку часто є об'єктивно супутнім процесом в умовах трансформації економіки. Це пояснюється тим, що усунення тотальної монополізації суспільно-економічного життя призводить до кризи економіки, зменшення обсягів виробництва товарів і послуг, звуження споживчого ринку тощо. Відповідно в умовах ще не сформованого належного правового поля (в тому числі недостатнього рівня обізнаності населення щодо правових засад ведення підприємницької діяльності) першими розпочинають ведення бізнесу приватні особи, які здійснюють таку діяльність без належної повноцінної державної реєстрації або з приховуванням справжніх обсягів господарської діяльності.

Серед причин, які обумовлюють неефективність державного управління, виділяють:

– непослідовність і безсистемність у здійсненні економічних реформ, відсутність

власної моделі перебудови національної економіки та її ідеологічного обґрунтування;

- корумпованість чиновників та низька компетентність управлінського апарату;

- нездатність державного управління вивести країну з економічної кризи;

- низький рівень кваліфікації осіб, які приймають рішення у сфері державних повноважень, та високий ступінь впливу лобістських угруповань на прийняття державних рішень;

- недосконалість державної та регіональної політики щодо забезпечення національної економічної безпеки тощо.

В свою чергу, неефективність державного управління на всіх рівнях призвела до слабкості держави в цілому, що спричинило агресію з боку сусідньої країни, яка призвела до втрати значної кількості територій та які на цей час не контролюються українською владою, а отже, на цих територіях Україна не може забезпечувати безпеку не тільки підприємництва, а і власних громадян.

Забезпечення економічної безпеки на тлі трансформації економічних, політичних і правових інститутів, значної криміналізації суспільства вимагає не лише знань і досвіду, але й всебічної підтримки з боку населення і держави, залучення і зацікавленості в забезпеченні економічної безпеки підприємництва, суспільних організацій, органів місцевого самоврядування [12, с. 542-543].

Практика державного управління характеризується неефективністю економічних відносин та валютно-фінансового регулювання. Доречно нагадати про значну роль держави в регулюванні фінансово-банківського сектора економіки. Наприклад, у різних країнах використовуються різні механізми повернення внесків. У країнах з розвинутою ринковою економікою безпеку банківських вкладів забезпечують корпорації зі страхування депозитів. Банки передають невелику частку залучених коштів у спеціальний фонд, з якого у випадку банкрутства якого-небудь банку кошти виплачуються вкладникам. В одних країнах такі корпорації перебувають у приватному управлінні, в інших – у державному. У випадку приватного управління корпорації, як правило, тісно зв'язані з центральним банком. Наприклад, призначення голови корпорації відбувається за поданням центрального банку. При державному управлінні мова звичайно не йде про пряме бюджетне фінансування корпорації (державна дає їй право на одержання пільгових кредитів уряду і центрального банку). Винятком є Іспанія та

Японія, де фонди корпорацій прямо поповнюються за рахунок коштів держави. У Франції грошові кошти заздалегідь не збираються, а у випадку банкрутства якого-небудь банку п'ять найбільших банків у короткий термін покривають його зобов'язання, після чого усі банки пропорційно своєму капіталові вносять грошові кошти для покриття витрат зазначених п'яти банків [7, с. 211].

Велике значення в удосконаленні управління, спрямованого на забезпечення економічної безпеки, має управлінське консультування (консалтинг) як вид інфраструктурної діяльності з надання професійної допомоги в раціоналізації управління.

Управлінське консультування здійснюють професіонали і спеціалізовані консалтингові фірми, що відрізняються об'єктивністю, незалежністю, нестандартністю рекомендацій. Консалтингові організації сприяють обмінові новими управлінськими знаннями і досвідом між підприємствами, галузями, національними економіками. Послуги з консультування управління надаються або з усіх питань, або за окремими функціями та завданнями: виробництво, планування, фінансовий менеджмент, управління якістю, продуктивністю.

Метою підвищення ефективності територіального управління економічною безпекою в реальному секторі економіки є створення сприятливих умов для забезпечення ефективного розвитку економіки регіону як єдиного цілого, що передбачає участь у вирішенні загальнодержавних завдань з урахуванням місця регіону в державному поділі праці і специфічних інтересів кожного регіону; ефективному внутрішньо-регіональному поділі праці, спеціалізації і кооперуванні, ефективній сумісній діяльності підприємств у регіоні; створенні сприятливих умов для розміщення та ефективного функціонування виробничих об'єктів; раціональному використанні територіального виробничого, науково-технічного і ресурсного потенціалу; ефективному розвитку регіональних виробничо-господарських комплексів; управлінні господарством місцевого призначення, координуванні випуску продукції і надання послуг внутрішньо-регіонального споживання.

Отже, підсумовуючи викладене, зазначимо, що при сформованій неефективній системі державного управління економічною безпекою підприємництва запорукою виживання суб'єктів господарювання є самостійне забезпечення власної економічної безпеки. Таке забезпечення можливе шляхом залучення сторонніх

організацій (спеціальних суб'єктів господарювання, що надають послуги з організації та здійснення заходів, спрямованих на забезпечення економічної безпеки підприємств та організацій), так і безпосередньо власними силами суб'єктів господарювання шляхом створення відповідних підрозділів у своїй структурі. Це потребує формування відповідної нормативно-правової бази в цій галузі, адже в Україні дотепер нормативно не закріплено шляхів

самозабезпечення суб'єктами господарювання своєї економічної безпеки. Що стосується підвищення ефективності державного управління економічною безпекою підприємництва, то це питання потребує здійснення комплексу заходів необхідність запровадження яких потребує додаткового вивчення закордонного досвіду та вітчизняних доробок, і це обумовлює перспективи подальших наукових розробок в цьому напрямі.

Використана література :

1. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна і національна безпека держави / Г. Пастернак-Таранушенко // Економіка України. – 1994. – № 2. – С. 51–56.
2. Шлемко В. Т., Бінько І. Ф. Економічна безпека України : сутність і напрямки забезпечення : монографія / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько. – К. : НІСД, 1997. – 144 с.
3. Мунтіян В. І. Економічна безпека України / В. І. Мунтіян. – К. : Вид-во КВШ, 1998. – 462 с.
4. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки : навч. посібник. – К. : МАУП, 2000. – 176 с.
5. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. – К. : Лібра, 2003. – 280 с.
6. Основи економічної безпеки : підручник / О. М. Бандурка, В. Є. Духов, К. Я. Петрова, М. Черняков. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 236 с.
7. Користін О. Є. Економічна безпека : навч. посіб. / О. Є. Користін, О. І. Барановський, Л. В. Герасименко. – К. : КНУВС. – 2010. – 368 с.
8. Система економічної безпеки держави / Під заг. ред. д.е.н. проф. А. І. Сухорукова / Національний інститут проблем міжнародної безпеки при РНБО України. – К. : ВД «Стилос», 2010. – С. 366–394.
9. Знаменський Г. Л. Економічна політика і законодавство / Г. Л. Знаменський // Право України. – 2008. – № 7. – С.40–42.
10. Хайлова Т. В. Формирование государственного механизма управления экономической безопасностью предпринимательства : монографія. – Донецк : Донецкий юридический институт ЛГУВД, 2006. – 152 с.
11. Тринько Р. І. Державне регулювання підприємництва: теорія, методика, практика / Р. І. Тринько, О. Я. Маліновська. – Л. : Львів. держ. ун.-т внутрішніх справ, Львів. держ. фін. акад. – 2007. – С. 11–12.
12. Деревянко Б. В. Щодо визначення стратегічних і тактичних заходів управління економічною безпекою підприємництва / Б. В. Деревянко, Т. В. Хайлова // Вісник Донецького університету. Серія В. Економіка і право. – 2006. – № 1. Т. 2. – С. 538–543.